

Strokovni praktikum v sklopu projekta
»Mreženje za zgodnjo obravnavo otrok z
Downovim sindromom« datum: 11.4.2015

Potpomognuta komunikacija u ranoj intervenciji

Doc. dr. sc. Jasmina Ivšac Pavliša

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Odsjek za logopediju

Činjenice o važnosti potpomognute komunikacije (PK)

- ✓ uporaba PK značajno povećava jezičnu proizvodnju ali i jezično razumijevanje (Light i sur., 1998, Romski i sur., 2009)
- ✓ uvodi se kod djece koja se nalaze u predjezičnoj komunikaciji i/ili djece koja sporo napreduju u jezičnoj proizvodnji usprkos uključenosti u intervenciju (Kasari & Lawton, 2010)
- ✓ ekspanzija u uporabi PK kod djece s poremećajima iz autističnoga spektra (Achmadi i sur., 2012, van der Meer & Rispoli, 2010)

POTPOMOGNUTA KOMUNIKACIJA I RANA INTERVENCIJA

- ✓ intervencija usmjerena na obitelj u cjelini– prema individualnim potrebama djeteta
- ✓ longitudinalna istraživanja– značajni pomaci u komunikacijskim vještinama i jezičnim sposobnostima; smanjuje se mogućnost za daljnje kašnjenje

Light i sur., 2007, Branson i sur., 2009., Drager i sur., 2010.

POTPOMOGNUTA KOMUNIKACIJA U RANOJ INTERVENCIJI

- ✓ osigurava bolji razvojni ishod
- ✓ povećava kvalitetu života cijele obitelji
- ✓ smanjuje financijski ulog koji se povezuje s kasno započetim intervencijskim postupcima

- ✓ većina istraživanja obuhvaća dob između 3 i 5 godina
- potencijal koji nije u potpunosti ostvaren za najmlađu djecu
- ✓ intervencija “u prodoru”

Temeljni rizični čimbenici

- 1) medicinske komplikacije tijekom trudnoće ili porođaja; uključujući poremećaje hranjenja
- 2) odgođena pojava vokalne i/ili jezične proizvodnje u svakoj razvojnoj fazi od rođenja do druge godine
- 3) postojanje stanja koja su povezana s slabijom razumljivošću govora (npr: cerebralna paraliza, dječja govorna apraksija)

Zašto se PK i u svijetu ipak uvodi (pre)kasno?

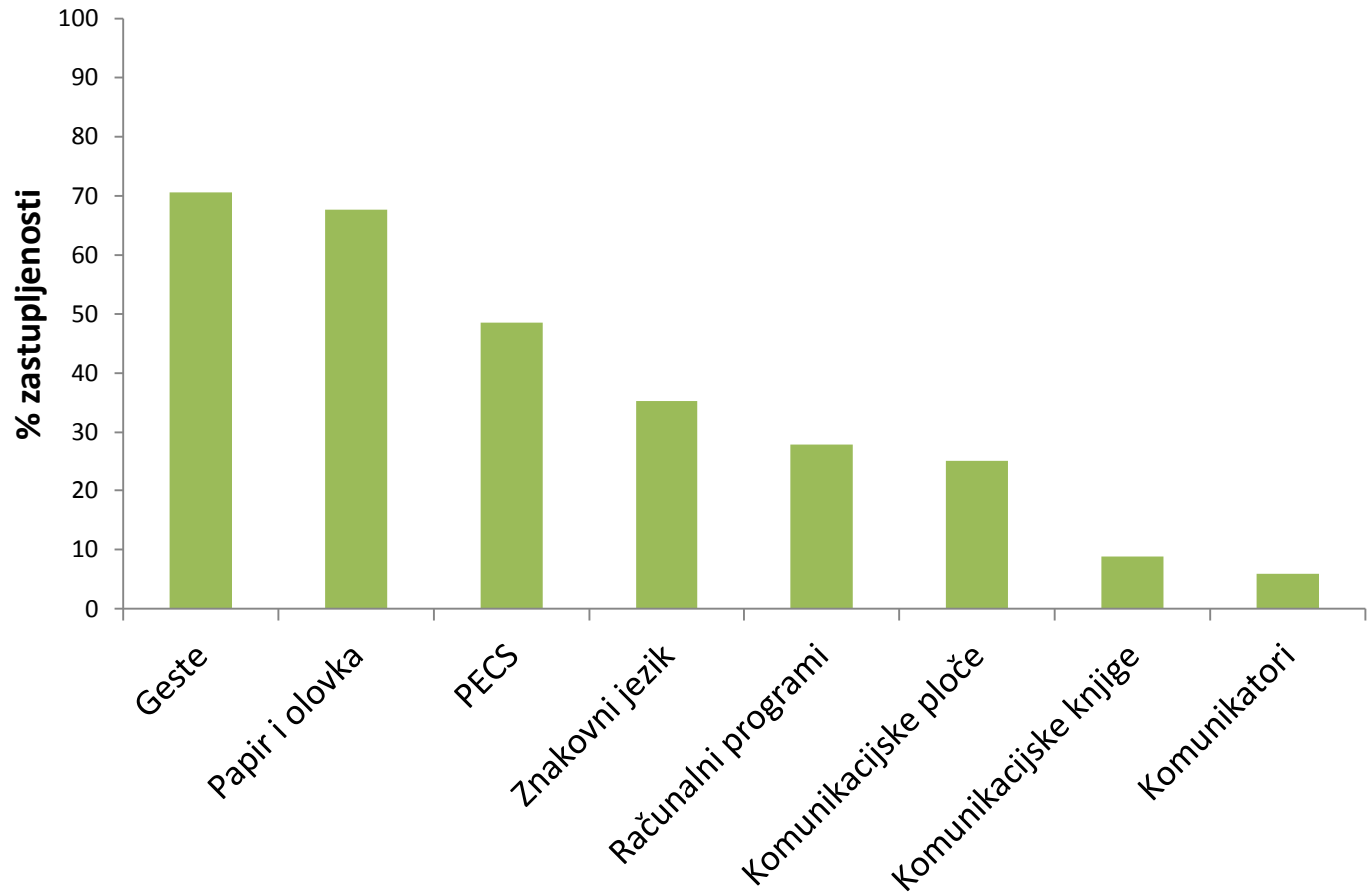
- premali broj stručnjaka sa znanjem PK
- usmjerenost na fizikalne i medicinske intervencije
- „čekanje budilice” – jezična proizvodnja najmanje 1-1,5 godinu niža u odnosu na vršnjake
- utvrđeno sustavno kašnjenje u razvojnim miljokazima

Potpomognuta komunikacija u Hrvatskoj

- ✓ opća javnost: niska razina svijesti o PK
- ✓ roditelji i osobe u kontaktu s mlađom djecom: zablude o PK
- ✓ stručnjaci: sustavna i primjerena uporaba potpomognute komunikacije
-iznimka, ne i pravilo

Potpomognuta komunikacija u Hrvatskoj-logopedi

Jerečić, 2011.

Korisnici potpomognute komunikacije

- ✓ poremećaji iz autističnoga spektra
- ✓ cerebralna paraliza
- ✓ intelektualne teškoće
- ✓ dječja govorna apraksija

raznolika skupina=
složene komunikacijske potrebe

Potpomognuta komunikacija- utjecaji na razvojna područja

- ✓ funkcionalna komunikacija
- ✓ jezično-govorni razvoj
- ✓ kognitivni razvoj
- ✓ razvoj pismenosti
- ✓ socijalna uključenost
- ✓ pristup obrazovanju
- ✓ kvaliteta života

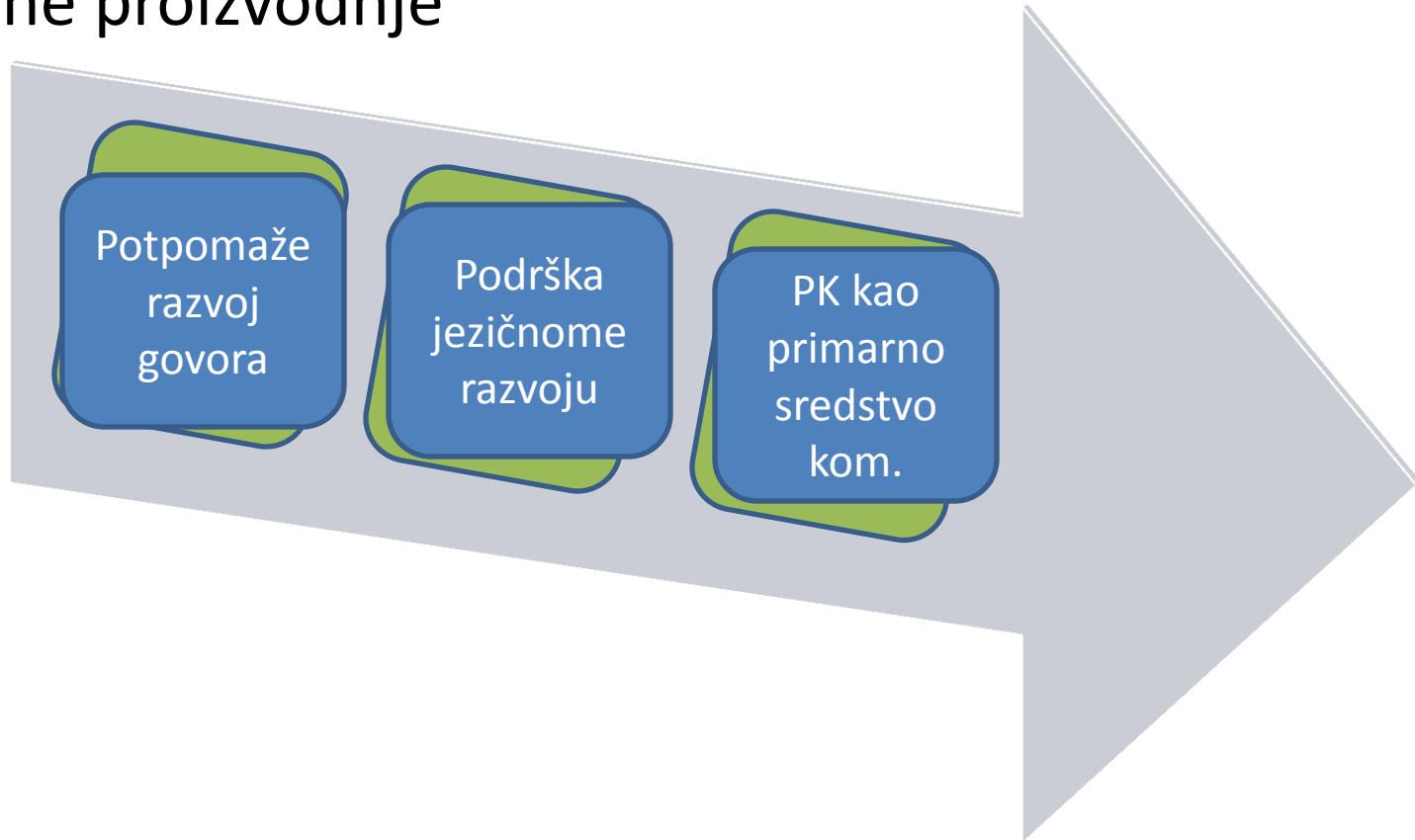

(Drager i sur., 2010)

Korisnici potpomognute komunikacije

kategorizacija temeljem razine jezičnoga razumijevanja
i jezične proizvodnje

Početak u komunikaciji

„beginning communicator”

- oslanja se na pre-simbolička sredstva komunikacije (geste, vokalizacije, izrazi lica, pokreti tijela); komunikacija može biti predintencijska ili intencijska
- uči koristiti simbole za osnovne komunikacijske funkcije (traženje, odbijanje, dijeljenje informacija i sl)
- koristi jednostavne sklopke ili uređaje za proizvodnju govora za sudjelovanje u aktivnostima

Model sudjelovanja

- planiranje i implementacija PK zahtijeva procjenu komunikacijskih potreba pojedinca u prirodnoj okolini
- uspoređuju se obrasci sudjelovanja vršnjaka u pojedinim aktivnostima sa sudjelovanjem djece sa složenim kom. potrebama
- intervencija se usmjerava na približavanje sudjelovanja djece sa složenim kom. potrebama sudjelovanju njihovih vršnjaka

Smjernice za PK u ranoj dobi

- primjenom standardiziranih mjernih instrumenata se ne osigurava određivanje precizne razine sposobnosti
- uvijek se valja usmjeriti na djetetove jake strane, a ne na nedostatke
- uvijek se držati pretpostavke da svako dijete sa složenim kom. potrebama ima potencijal za napredak
- nikako ne zaboraviti ranu pismenost!
- stvarati prilike za komunikaciju, ali istodobno poticati osnovne komunikacijske i socijalne vještine

Primjer analize sudjelovanja i intervencijskog plana za dijete sa SKP

Pjevanje pjesmica u grupi

-djeca tipičnog razvoja odabiru pjesmu, pjevaju dijelove pjesme, sudjeluju nadovezujući se pokretom

-dijete sa SKP-ne odabire pjesmu, ne pjeva, uglavnom sjedi, promatra i sluša

-dijete odabire pjesmu odabirom grafičkog simbola, izvodi dio pokreta uz pomoć, pjesma je nasnimljena na uređaju kojeg dijete može aktivirati

Primjer analize sudjelovanja i intervencijskog plana za dijete sa SKP

Vrijeme užine

- djeca tipičnog razvoja peru ruke, traže pomoć/hranu, samostalno se hrane i piju, odnose tanjur na kolica, peru ruke po završetku
- dijete sa SKP-peru ruke uz pomoć, ne traže pomoć/hranu, hrane se uz pomoć, uz pomoć peru ruke
- dijete na konkretima odabire hranu/piće, ima priliku za odabir, prostor je podešen na način da dijete može „odložiti” korišteno posuđe

Primjer analize sudjelovanja i intervencijskog plana za dijete sa SKP

Igra u malim grupama

-djeca tipičnog razvoja sudjeluju u različitim igrama pretvaranja, odgojitelji potiču verbalno izražavanje

-dijete sa SKP-uglavnom sjedi, promatra i sluša; neke dane uvježbava uporabu mehaničkih igračaka sa pomagačem

-vršnjake se potiče na igranje u blizini djeteta sa SKP (na stolu koji pripada kolicima), okružiti dijete s igračkama koje može dohvatiti rukavicom, osigurati raspored s aktivnostima na kojem su predmeti koji su na dohvat, igračke koje se aktiviraju sklopkom (npr mikser)

Komunikacijski dnevnik

/rječnik gesti; komunikacijski rječnik../

Primjeri ponašanja	Funkcija ponašanja	Posljedica
Glasanje „sssss”	potvrđivanje	Ovisno o situaciji
Dodiruje bradu	Želja za toaletom	Prepoznavanje i pružanje podrške
Stavlja ruku na usta	Želja za hranom	Nudi se izbor konkretnih namirnica
Dijete kaže <i>kpn</i>	Želja za dobivanjem soka	Prepoznavanje i pružanje

Cilj je izbjeći komunikacijske slomove

“Život je više od kolača”

- riječi majke 8-godišnjeg dječaka s višestrukim teškoćama (Light i dr., 2002)
- izražavanje želja i potreba je na prvom mjestu u intervenciji, a zanemaruju se druge komunikacijske funkcije (npr; stvaranje socijalnih odnosa)
- Temeljni ciljevi komunikacije (Light, 1988)

izražavanje
želja i potreba

stvaranje socijalne
bliskosti

razmjena
informacija

udovoljavanje
socijalnim rutinama

“Život je više od kolača”

- interakcije pogodne za poticanje socijalne bliskosti trebaju zadovoljiti sljedeće kriterije:
 1. u skladu su s kronološkom dobi djeteta
 2. događaju se u njegovoj prirodnoj okolini
 3. uključuju korisnika PK i osobu s kojom on želi ostvariti kontakt
 4. predmet su djetetovog interesa
 5. uključuju interakcijske razmjene
 6. održavaju se višestrukim obratima
 7. korisnik aktivno sudjeluje (osmijeh, pogled, pokret), ne nužno finim komunikacijskim sredstvima
 8. imaju jasnu, predvidljivu strukturu
 9. “sugovornik” ima podršku u interpretaciji ponašanja korisnika i u primjerenom odgovaranju

Rezultati uporabe aplikacije komunikator

- testiranje -Centar za rehabilitaciju ERF-a
- u okviru stručne potpore u obitelji

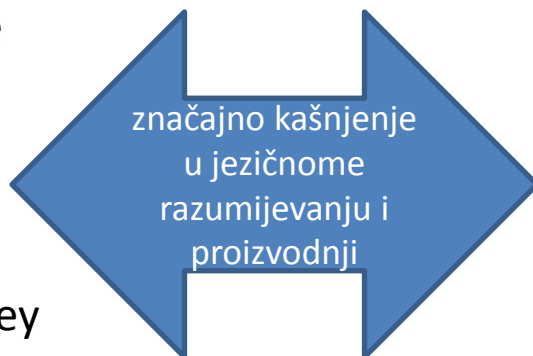
Korisnici usluge

**teškoće u području
socijalne komunikacije**
(N=10)

Kronološka dob kod prve
procjene: 2;4 – 3 godine

Kognitivne sposobnosti:
značajno kašnjenje (Bayley
ljestvica dječjeg razvoja),
Vineland ljestvice (blaža
zaostajanja)

Razina komunikacijskog
razvoja: predjezična i dijadička
komunikacija

**teškoće u usvajanju jezika i
govora (N=5)**

Kronološka dob kod prve
procjene: 2 – 3 godine

Kognitivne sposobnosti: u
granicama prosjeka (Bayley
ljestvica dječjeg razvoja i/ili
Razvojni test Čturić)

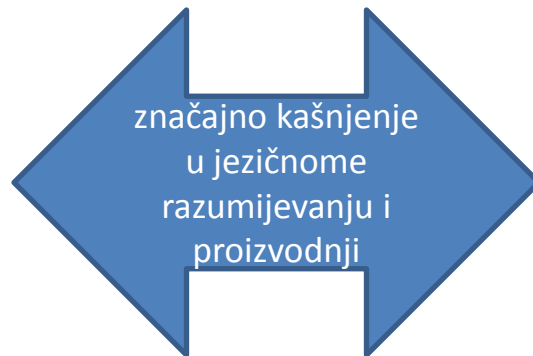
Uredan komunikacijski
obrazac

Korisnici usluge

**teškoće u području
socijalne komunikacije**
(N=10)

poticanje funkcije
traženja predmeta i
aktivnosti

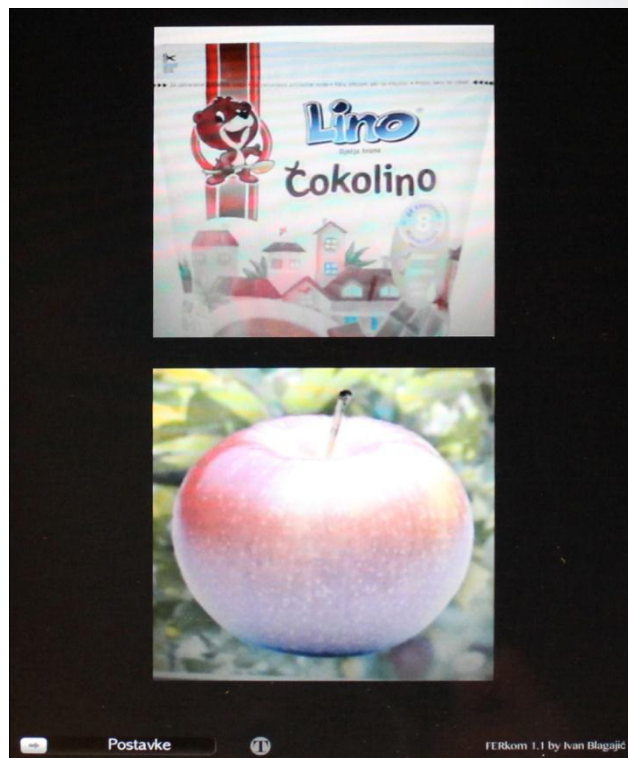
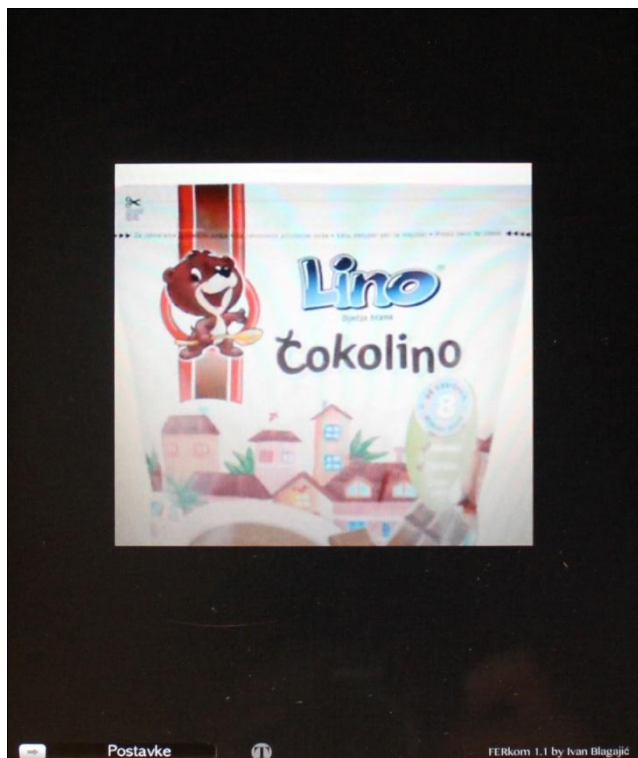

**teškoće u usvajanju jezika i
govora (N=5)**

poticanje jezičnoga razumijevanja
i jezične proizvodnje

Odabir simbola koji odgovaraju djetetovim potrebama

Osvrt na uporabu aplikacije kod djece s teškoćama socijalne komunikacije

- ✓ većina korisnika: iPad - predmet interesa i motivator
- ✓ prvi susret: oduševljenje i isprobavanje uređaja
- ✓ roditelji: pozitivne reakcije
- ✓ **20% korisnika s teškoćama socijalne komunikacije ne pokazuje interes za uređaj**
- ✓ povećanje funkcionalne komunikacije (izražavanje želja i potreba)
- ✓ važnost uporabe simbola u okviru aktivnosti
- ✓ uporaba različitih oblika potpomognute komunikacije

Osvrt na uporabu aplikacije kod djece s jezično-govornim teškoćama

- ✓ brzo “shvaćanje” čemu aplikacija služi
- ✓ uporaba 20-ak simbola na zaslonu
- ✓ usložnjavanje jezičnih oblika-usvajanje novih riječi i poticanje morfosintakse
- ✓ vizualna potpora koja olakšava jezično razumijevanje
- ✓ omogućava složenije oblike komunikacije-za različite svrhe

Obećavajuće činjenice

- ✓ prva multidisciplinarna suradnja stručnjaka iz različitih područja
- ✓ otvorena mogućnost primjene potpomognute komunikacije kod najmlađih korisnika
- ✓ promjene u formalnom obrazovanju: poboljšanja na diplomskom studiju logopedije i poslijediplomskom specijalističkom studiju
- ✓ pozitivni pomaci – zajednički doprinos implementaciji potpomognute komunikacije u Hrvatskoj